

SIGYN ALENIUS

TANSKAN OLUTLAKON SEURAUKSET

Mitä merkitsi Tanskan olutlakko? Mitä se maksoi — valtiolle — työnantajille — lakos-
sa olleille? Miten se vaikutti kansakunnan
juomatapoihin — kuusi kokonaista viikkoa
voi helposti muodostua tapoja muokkaa-
vaksi — miten se vaikutti raittiustilantee-
seen, oluenhintoihin, ravintoloiden sekä
olut- ja viinikauppiaiden kassoihin? Paljon-
ko politiikkaa ja paljonko rahaa kätkeytyi
kuuden lakkoviikon ulkonaisten syiden
taakse?

Carlsberg ja Tuborg sekä näiden vähäi-
semmät virkaveljet panimoalalla, panimo-
työntekijöiden ja -työnantajien ammattiyh-
distykset — mikään näistä ei tänään iloisin
mielin muistelee viimekeväästä kuutta viik-
koa, joiden aikana mallasmyllyissä vallitsi
hiljaisuus — lakko alkoi toukokuun 2. päi-
vänä klo 22 ja päättyi kesäkuun 13. päivänä
samaa aikaan. Kauppaministeri Henry
Grünbaum ei liioin ole iloinen lakkoa aja-
tellessaan — eiväthän arviolta n. 15 miljoo-
naa kruunua, jotka oluenvienti tänä aikana

olisi tuottanut ilman lakkoa, tosin vaikuta
ratkaisevasti Tanskan kauppataaseeseen,
mutta jokaisella miljoonalla on merkityksen-
sä, minkä lisäksi on otettava huomioon me-
netetty goodwill sekä ulkomaisten ostajien
hermostuminen, mikä ajan oloon niin ikään
merkitsee rahaa. Tanskalaista olutta vie-
dään säännöllisesti 107 maahan: Englanti ja
Irlanti, Ranska, Italia ja Kauko-Itä ovat huo-
mattavimpia markkinamaita. Afrikan uusis-
sa valtioissa tanskalaista olutta juodaan
juhlatilaisuuksissa. Suomikin, joka aikai-
semmin yleensä oli kotimaisen oluen kan-
nalla, on EFTA:an liittymisensä perusteella
syksystä 1964 avannut ovensa tanskalais-
ten panimoiden tuotteille. Noin neljäs- tai
viidesosa Tanskan oluentuotannosta vie-
dään säännöllisesti maasta. Rahassa tämä
merkitsee n. 125 miljoonaa kruunua vuo-
dessa. Carlsberg on Pohjolan suurin oluen-
viejä ja Hollannissa sijaitsevan Heineken-
panimon jälkeen Euroopan suurin.

Lakon loppumisesta on kulunut yli kolme

kuukautta, mutta yhä Tanskassa on todettavissa tiettyä väkevän oluen eli siis pääasiallisen vientioluen niukkuutta. Kuusi viikkoa ilman toimituksia tyhjensi runsaimmatkin ulkomaiset varastot. Ne oli täytettävä nopeasti markkinoiden säilyttämiseksi — tai paremminkin niiden voittamiseksi takaisin hollantilaisilta ja muilta, jotka halukkaasti syöksyivät niiden kimppuun, heti kun tanskalainen lakko oli avannut tien. Kotimaiset markkinat saivat sen vuoksi alussa tyytyä tavalliseen pilsneriin pitkäkaulaisten (langhalsede) vientiolutpullojen täyttämien junien vyöryessä kaukaisempiin maihin janoa sammuttamaan. Suurissa panimoissa todetaan tänään, että ulkomaat nyttemmin on suurin piirtein vallattu takaisin — joku harva maahantuojia on pitänyt kiinni uusista ystävistään, mutta sen sijaan on pari uutta afrikkalaista valtiota ilmaantunut Tanskan tilausluetteloihin. Malesiassa Tunku Rahman on jo, Singaporen menetyksestä ja yleisestä epävarmuudesta huolimatta, kulluttanut niin paljon "Guldbajeria", että Carlsbergin palkkiokoneiston oli ryhdyttävä toimimaan — kaksi tummanruskeaa herraa Kuala Lumpurista kutsuttiin tänne syyskuun alussa vastaanottamaan kiitokset ja käymään Tivolissa. Lakon jäljet on tällä alalla lyhyesti sanoen lakaistu miltei umpeen.

Valtion valuttatappiot eivät kuitenkaan rajoittuneet siihen 15 miljoonan kruunun summaan, jonka oluenvienti normaalioloissa olisi voinut tuottaa. Ensimmäisenä aamuna lakon alettua saksalaisten, ruotsalaisten, sveitsiläisten ja itävaltalaisien panimoiden puhelinlangat kuumenivat: Kööpenhaminasta tuli oluttilauksia, jotka aiheuttivat uuden, arviolta 25 miljoonan kruunun valuuttatappion — mutta pelastivat monet ravintoloitsijat, jotka sinä yönä olivat nähneet painajaisunia sitruunasoodasta ja vararikosta. Kivennäisvesien valmistuskin osittain keskeytyi Tanskassa olutlakon aikana — suuret panimot, jotka kuuluivat lakonalaiseen val-

takunnalliseen järjestykseen, valmistavat myös huomattavan osan maassa tuotetuista kivennäisvesistä, mutta sillä alalla järjestyttömät pikkupanimot, jotka kokivat elämänsä loistokauden touko—kesäkuussa 1965, pystyivät tyydyttämään kotimaisen tarpeen.

Olutverosta valtiolle kertyviin tuloihin maahantuodulla ulkomaisella oluella tuli niin ikään olemaan tietty vaikutus. Oli pelätty veron poisjäämisen aiheuttavan jopa 100 miljoonan kruunun tappion. Mutta tuontioluesta ei saatu vain veroa, vaan sen lisäksi myös tullia, joten kokonaisvajausta jäi tältä osalta huomattavasti pienemmäksi. Mitä toinen käsi antoi, sen otti toinen kuitenkin, kuten jo mainitsimme, yhtä auliisti takaisin: veroa tuli, mutta valuuttaa meni.

Paitsi että lakko kulutti valtion varoja, se muodostui kalliiksi myös panimoille. Carlsbergin ja Tuborgin tapaisia jättiläisiä, jotka yhdessä hallitsevat 85 % Tanskan markkinoista, eivät pikkutappiot muserra, vaikka nämä nousisivatkin seitsennumeroisiin lukuihin. Tuborgin osakkaat saavat ehkä hiukan vähemmän osinkoa tänä vuonna ja Carlsbergin säätiö, joka omistaa Carlsbergin panimon ja käyttää koko ylijäämän taiteen ja kulttuurin edistämiseksi, ei ehkä tänä vuonna lähetä aivan yhtä monta taideopiskelijaa Pariisiin ja Roomaan. Lakonalaisille pikkupanimoille tappiot muodostuivat suhteellisesti suuremmiksi, mutta minkään yrityksen ei ole ollut pakko sulkea oviaan selkkauksen takia. Haavat ovat tänään suurin piirtein parantuneet.

Työntekijöiden puolella ei asia sitä vastoin vielä ole selvä. Lakon mainingit tuntuivat yhä. Lakko oli laillinen, lakkovaroitus annettiin ajoissa, muodollisesti oli kysymys palkkavaatimuksesta, joka koski 15 äyriä korkeampaa tuntipalkkaa kuin mitä tarjottiin. Asian ytimenä oli kuitenkin vastakkaisuus toiselta puolen panimotyöläisten keskusliiton enemmistön muodostavien so-

siaalidemokraattien ja toiselta puolen kansansosialistien ja kommunistiryhmän välillä, joilla on valta-asema suurimman lakkoon osallistuneen paikallisen liiton, Kööpenhaminan miespuolisten panimotyöntekijöiden liiton johdossa. Viimeksi mainittuun liittoon kuului 3 400 yhteensä 6 000 lakkoilijasta. Tämän liiton johtaja, kansansosialisti Holger Foss, tuntuu nähneen lakossa mahdollisuuden edistää osaksi omia, osaksi kansansosialismin pyyteitä — ammattijärjestöjen keskusliiton joka viides vuosi pidettävän kongressin lähestyessä (se on tänä vuonna Kööpenhaminassa).

Kumpi vetää pitemmän korren, tuittupäinen kaunopuhuja, kansansosialisti Holger Foss, tai maltillinen, yhteistyöhön taipuvainen sosiaalidemokraatti, keskusliiton nykyinen puheenjohtaja Ivar Nielsen, nähdään vasta kun kongressi on pidetty. Huomioon otettavina tosiasioina mainittakoon, että lakko olisi voitu kokonaan välttää, jos työntekijäpuoli olisi hyväksynyt työnantajien lupaan 92 äyrin lisäyksen tuntipalkkoihin — tämä lupaus oli työnantajien ehdottomasti viimeinen tarjous ja se annettiin kuukausia kestäneiden neuvottelujen jälkeen tuntia ennen lakon alkamista.

Kolme ensimmäistä lakkoviikkoa tuotti kuitenkin 2 äyriä työnantajien puolelta. Lakon pitittäminen vielä kolmeksi viikoksi, mikä kansansosialisteilla on omallatuntonaan, ei mitenkään muuttanut tilannetta. Tulokset: kohtuulliset ainekset voivat viitata siihen, että oltiin lakossa kuusi viikkoa ja että jokainen viikko maksoi jokaiselle 6 000 lakkoilijasta 208 kruunua (viikkopalkan ja lakkokassasta saadun avustuksen välinen ero) 2 äyrin eli vähemmän kuin yhden suomalaisen nykypennin palkankorotuksesta, ja näistä kuudesta viikosta puolet, ts. kolme viikkoa, ei tuottanut mitään. Foss voi tähdentää kahden äyrin merkitsevän kruunun alkua ja periaatteiden olevan rahaa tärkeämpiä.

Lakko ennätti joutua varsin huonoon huutoon ennen kuin se lopetettiin. Lakkokassa tyhjentyi, ulkoapäin saapuvat avustukset olivat niukkoja. Työnantajien järjestämä boikotti, joka nopeasti julistettiin vastauksena lakkoon, oli tehokas ja levisi järjestymättömienkin panimonjohtajien piiriin, jotka yhtyivät siihen. Osan 6 000 lakkoilijasta onnistui saada enemmän tai vähemmän tilapäistä työtä — mutta miltei kaikki palasivat entisiin työpaikkoihinsa kesäkuun 13. päivänä. Sopimukseen, joka vihdoin teki lopun lakosta, sisältyi työnantajien tarjous jokaiselle työntekijälle annettavasta 400 kruunun korottomasta lainasta, jotta nämä selviäisivät tilapäisistä taloudellisista ongelmistaan. Laina oli maksettava takaisin 20 kruunulla viikossa, ja olisi siis suoritettu loppuun 20 viikossa. Erät on maksettu ohjelmanmukaisesti, vastaa panimoyhdistyksen johtaja, Jens Simonsen. — Tunnelma? Hyvä: yhteistyö työnantajien ja 6 000 lakkoon osallistuneen välillä sujuu iloisesti ja hankauksitta, vakuuttaa johtaja Simonsen edelleen; painostava tunnelma — mikäli sellaista enää on — vallitsee työntekijöiden taholla, missä linjat saadaan selviksi vasta kongressin jälkeen. Tätä odotetaankin melko jännittyneinä.

Näin kertovat lakon osapuolet. Jäljellä on yleisö. Oluenhinnat eivät ole vaikuttaneet lakon jälkeen tapahtuneeseen palkankorotukseen. Tanskassa valtio valvoo hinnoittelua niillä aloilla, joilla normaali kilpailu ei pääse tervehdyttämään hintojen muodostumista. Näihin kuuluvat panimot, joiden yhteinen hintasopimus on valtion nk. Monopoltisynetin valvonnan alainen. Kesäkuussa hyväksyttiin 1,7 äyrin hinnankorotus alalla tapahtuneen kustannusten nousun johdosta. Palkat muodostavat luonnollisesti olennaisen osan näistä kustannuksista.

Juomatavat? — Tanskalaisten juomatapoja ei suoranaisesti voida verrata suomalaisiin. Tanskalainen ei juo päihtykseen, vaan

huolimatta siitä että päihtyy. Keskimääräinen kulutus on 3 miljoonaa litraa olutta päivässä, väkiluku on runsaasti 4 miljoonaa, ja keskimäärää laskettaessa pikkulapset ja raittiusmiehet on otettu mukaan. Kansallisen juovutusaineen, oluen, puuttuminen ei sen vuoksi voi jättää niin syviä jälkiä raittiustilanteeseen, koska juopuneet muutenkin ovat varsin harvinaisia. Tanskalainen ryypiskelee hiukan, mutta pyrkii harvoin tarmokkaasti, määrätietoisesti ja sisukkaasti humalan saavuttamiseen. Yksityisen tanskalaisen rahakukkaroa oluen puuttuminen rasitti: periaatetta, jonka mukaan on juotava, koska muuten kuolee, kannatetaan Tanskassakin, joskin — kuten mainittiin — toisella tavoin kuin Suomessa. Kun tavallista kotimaista olutta ei ollut saatavissa, hankittiin kaksin verroin kalliimpaa tuontiolutta tai sitten viiniä, joka Tanskassa on hävyttömän kallista. Tanska ei milloinkaan ole uskonut annosteluun, monopoliin tai vastakirjoihin, vaan on yksinkertaisesti rajoittanut kulutusta häikäilemättömän verotuksen avulla. Olutlakon seurauksia koskevaan kysymykseen viinikauppiat vastaavat kautta linjan, että ihmiset tuontioluen lisäksi myös joivat enemmän viiniä, eikä vähiten halpaa kotimaassa pulloitettua punaviiniä ja mietoja saksalaisia valkoviinejä. Mutta vallankumousta lakko ei merkinnyt — tavat palautuivat entiselleen työläisten palatessa työpaikkoihin.

Juopumuspidätysten käyrä ei liioin osoita selvää lakon vaikutusta. Sellaiset kuin tanskalaisten juomatavat ovat, käyrän huiput ovat yksinkertaisesti suoranaيسissa yhteydessä poliisin — varoitus-, propaganda-, kasvatustai tilastollisessa tarkoituksessa — toimeenpanemiin ratsioihin. Silloin tällöin tutkitaan perinpohjin joku kaupunginosa, seutu tai kylä. Kansa ryypiskelee, kuten sanottu, jatkuvasti pienessä mitassa, ja miltei vakiona pysyvä joukko ylittää melko

säännöllisesti sallitun promillen. Mutta jos juodaan enemmän miedompaa juomaa — olutta — tai vähemmän hiukan vahvempaa — viiniä, se ei vaikuta ratkaisevasti juopumustilastoon.

Tämän vaikutelman saa ainakin haastattellessaan nyt jälkeinpäin liikennepoliisia. Kööpenhaminan liikennepäälikkö Gros-Petersen sanoo: lakon kestäessä rattijuoppojen määrä väheni. Sinä yönä kun olutta ruvettiin saamaan heitä oli ennätysmäärä. Hänen virkaveljensä Thaarup Odensessa sanoo: lakon aikana rattijuoppoja oli enemmän. Oluen palattua tilanne tuli taas normaaliksi. Nämä lausunnot ovat ristiriitaisia — selvää suuntausta ei liioin ilmene, jos otetaan huomioon tilanne koko maassa. Enintään voidaan todeta kööpenhaminalaisten mielenlaatusa mukaisesti riehakkaasti juhlineen oluen palaamista, kun taas odenseläisten oli vaikeampi arvioida ulkomaisen väkevän oluen ja viinin vaikutusta, he kun eivät olleet tottuneet näihin juomiin. Århusissa sanotaan: pitempiaikainen olutlakko otaksuttavasti opettaisi ihmisiä juomaan enemmän viiniä, mutta he palaisivat olueen heti kun sitä olisi saatavissa.

Loppupäätelmä: työnantajat voittivat perlin. He pysyivät lujina, kunnes lakkokassat olivat tyhjentyneet ja työnhalu kasvanut. Työntekijät voittivat pennin tunnissa sekä tietyn periaatteellisen tyydytyksen. Mutta lakkohyönteä nahkaa vielä kirvelee ja poliittiset jälkivaikutukset ovat kokematta. Kansakunnan juomatavat ovat suurin piirtein ennallaan. Olut säilyttää otteensa ja sillä on tulevaisuus edessään: nuoriso pitää oluesta. Panimot: eihän lakko kohdistunut köyhään. Valtio: valuuttakassa menetti eniten, mutta tulevaisuus on pelastettu. Markkinat on valloitettu takaisin ja uusia on tulossa, kunhan yleiseurooppalainen taloudellinen integraatio pääsee lamaannustilastaan.